

Christopher Adam

A magyar levéltárügy: tengerentúli szolidaritás

Több mint ezer kanadai, amerikai, brit és nyugat-európai történész, levéltáros és tudós írta alá eddig azt a petíciót, mely a magyar kormány azon kilátásba helyezett törvénytervezete ellen tiltakozik, melynek elfogadása az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában (ÁBTL) található forrásanyag felszámolását eredményezheti. A tavaly decemberben indított aláírásgyűjtést és az ehhez kapcsolódó angol nyelvű *HungarianArchives.com* című honlapot Rétvári Bence államtitkár ominózus bejelentése után indítottam a kanadai fővárosban, jelezve a Magyar Köztársaság ottawai nagykövetségének, hogy egy olyan petícióra számíthatnak, mely ismert kanadai tudósok támogatását élvezi. Ekkor még erős kételyek övezték az aláírásgyűjtést, és ezt a helyzetet fokozták egy magyarországi hivatalnok szavai, aki szerint a kommunista korszak kutatásához elengedhetetlen levéltári anyag megmentése „ezoterikus” ügy, mely egy maroknyi történészen kívül senkit sem érdekel.

A petíció azonban gyorsan életre kelt Kanadában, zömben olyan egyetemi oktatók, tanszékvezetők, levéltárosok és közösségi aktivisták köreiből, akik nem is magyar származásúak, mégis értik, milyen veszélyes precedens mindenki számára, ha az Európai Unió egyik tagállamának kormánya a levéltári anyag megsemmisítését lehetővé tévő törvényt dolgozik, mert érveik szerint ezen dokumentumok „erkölcstelenek”.

A kanadai ukrán közösség kulcsfontosságú szerepet játszott a petíció terjesztésében, miután Lubomyr Luciuk, a kingstoni Royal Military College történésze felháborodásában nyílt, tiltakozó levelet írt az ottawai magyar nagykövetség akkori ügyvivőjének, Király Tamásnak. A több mint 1,2 milliós kanadai ukrán kisebbségnek különösen kényes téma a levéltári anyag megsemmisítése, hiszen pontosan ezt kezdeményezte a kanadai szövetségi kormány 1954-ben, amikor az I. világháború idején létező 24 internálótáborban az Osztrák–Magyar Monarchia népei ellen elkövetett atrocitások utolsó dokumentálható nyomait próbálta örökre eltörölni. Jelentős részben sikerült is a kanadai kormány törekvése. Amikor Mary Manko, a Québec tartománybeli Spirit Lake internálótábor egyik utolsó túlélője gyermekeinek és unokáinak mesélt élményeiről, családjá sem hitt szavainak. Manko gyerekei kérésére sem tudta megmutatni a térképen, hol található ez a bizonyos Spirit Lake, mert a tó nevét azóta Lac Beauchamp-ra változtatták. Spirit Lake minden nyoma eltűnt, és az internáltak holttestét őrző romos temetőt is teljesen belepte észak-Québec dús növényzete. Mary Manko nem kért (és nem is kapott) kárpótlást, csupán azt kívánta, hogy a kanadai kormány ismerje el a közössége ellen elkövetett igazságtalanságot.

A több mint 8500, többségben ukrán származású internált nyolcvan évnél is tovább várt arra a pillanatra, hogy a kanadai kormány végre elismerje, kényszermunkatáborokba való bebörtönzésük és vagyonuk elkobzása történelmi igazságtalanságnak számított. 2008-ban, a kormány beismerése után létrejött egy tízmillió dolláros kárpótlási alap, mely kutatóknak és leszármazottaknak egyaránt támogatást nyújt.

Az ukrán származású kanadaiak pontosan tudják, hogy a levéltári anyag megsemmisítése nem ezoterikus ügy, hiszen minden esetben a feledést és a történelem meghamisítását eredményezi.

Kenedi János segítségével a petíció terjesztésében a magyarországi kutatók számára is nyilvánvalóvá tette, hogy nincsenek egyedül. A kanadai történészek és levéltárosok által írott heves tiltakozó levelek naponta érkeztek a nagykövetségre, jelezve, hogy a petíció mögött olyanok állnak, akik számára a tiltakozás nem merül ki egy gyors, online aláírásban, hanem konkrét lépésekkel követelik a magyar kormánytól, hogy vegye figyelembe felháborodásukat. A levélözön és a petíció honlapján megjelenő több száz hozzászólás jelzi, hogy a kanadai, amerikai és nyugat-európai tudósközösségek szolidaritása a magyarországi történészekkel, levéltárosokkal és nem utolsósorban a kommunista politikai rendőrség áldozataival erős és eltökélt.

A több száz tanszékvezetőn, professzoron és hivatásos levéltároson kívül a kanadai levéltárosok országos szövetsége februári gyűlése napirendjére tűzte a magyar levéltárügy tárgyalását, a kanadai történészek országos egyesülete pedig honlapjára is feltette a petícióról szóló összefoglalót.

Rétvári Bence azon érvelése, miszerint törvénytervezetük éppen az áldozatoknak kedvez, teljesen hibás logikára épül, hiszen az ÁBTL-ben található dokumentumok jelentős része csoportokról és nem kizárólag egyes személyekről szól. Amennyiben tényleg széthordható lesz a levéltári gyűjtemény, ki viheti haza azt a jelentést, amit egy magyar ügynök készített egy torontói angol protestáns gyülekezettről, a gyülekezet lelkészéről és a lelkész családjáról? Vajon kinek a kezébe kerül az a dosszié, amit egy magyarországi ügynök a nagybátyjáról és az idős nagybácsi montreali magyar baráti köréről készített?

A petíciót aláíró több mint ezer tudós megmutatta, hogy a levéltári anyag kiosztását kilátásba helyező bejelentés a tengerentúlon is komoly aggodalmat és felháborodást okozott. Lehet, hogy a kormány tényleg úgy gondolta, hogy a levéltári anyag széthordása csupán ezoterikus ügy, ami néhány túlbuzgó történészen kívül mindenkit hidegen hagy. Nyilván nem számítottak arra, hogy kanadai és amerikai, nem magyar származású történészek is felismerik a bejelentés mögött rejlő veszélyt, mert láthatólag nem is tartottak az egyértelmű, nyilvános és a konkrét lépéseket követelő tiltakozásoktól.

A szerző az ottawai Carleton Egyetem történelemtanszékének oktatója

